

Folkehelsekonferansen Bergen 16 – 17 Oktober 2018

Kommunal planlegging og tilrettelegging for friluftsliv i nærmiljøet.

Resultater fra en nasjonal kartlegging

Professor Kine H. Thorén Institutt for landskapsarkitektur - LANDSAM - NMBU

NRK 14. oktober 2018

Nordmenn er overraskende slappe på søndager – og trimturene er korte

Er du en av dem som tror søndagsturen redder den fysiske formen din? Ifølge ny forskning tar du helt feil.

Er du en av dem som tror søndagsturen redder den fysiske formen din? Ifølge ny forskning tar du helt feil.

Knut og Sidsel Øksvold på tur opp til Ofteåsen i Steinkjer. For ekteparet er søndagsturen svært viktig.

FOTO: TARIQ ALISUBH/NRK

Julie Haugen Egge Journalist

Tariq Alisubh Journalist

Bjørn Solli Journalist

Publisert i 10:14 18.10.18 Oppdatert for 2 timer siden

Hvorfor ikke heller ta en tur i nærmiljøet?

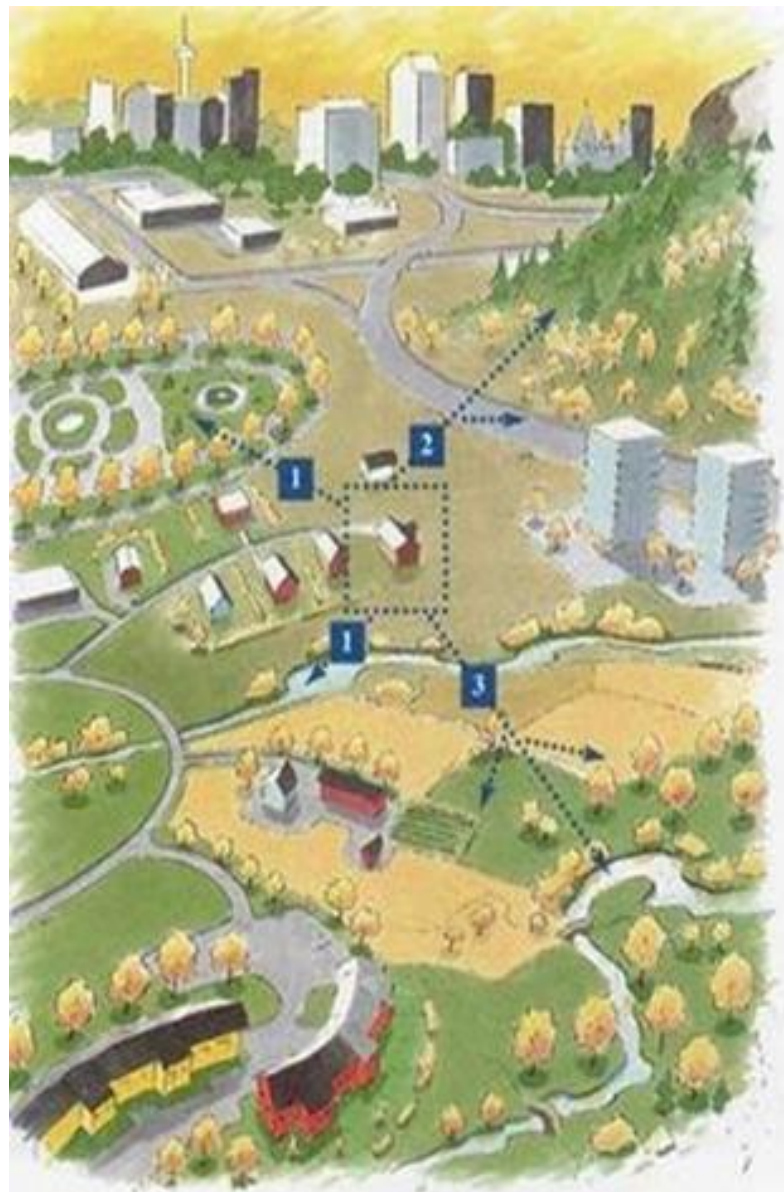
Men hva er en nærtur?

Ligger med nærhet til

- Turveger
- Turstier
- Parker
- Naturområder
- Grønne korridorer

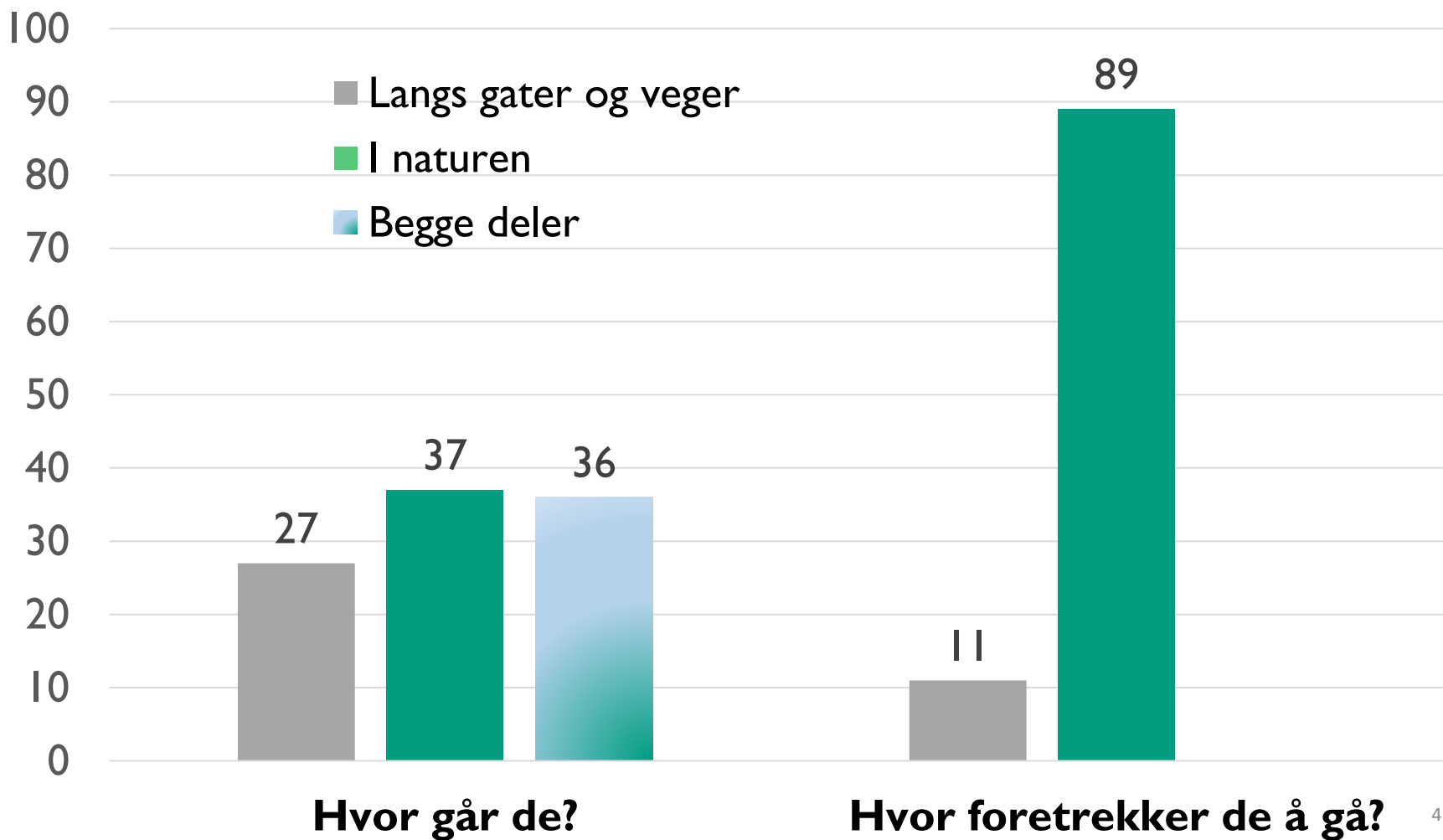
Med boligen som utgangspunkt

Handlingsplanen for Friluftsliv foreslår en indikator på maks. 500 meter

Hvor foregår nærmiljøturene?

Eksempel fra studie i Moss. NÆRTUR-prosjektet NINA/NTNU/NMBU

Hvorfor tur i nærmiljøet?

- Nordmenns viktigste arena for fysisk aktivitet

Breivik og Rafoss (2017) «Fysisk aktivitet; omfang, tilrettelegging og sosial ulikhet»

- Nordmenns viktigste arena for friluftsliv; korte spaserturer

SSBs levekårsundersøkelse (2017)

- En arena for alle

Nordh et al (2018)

- Er fritt tilgjengelig og utjevner sosialt betingete helseforskjeller

Breivik og Rafoss (2018)

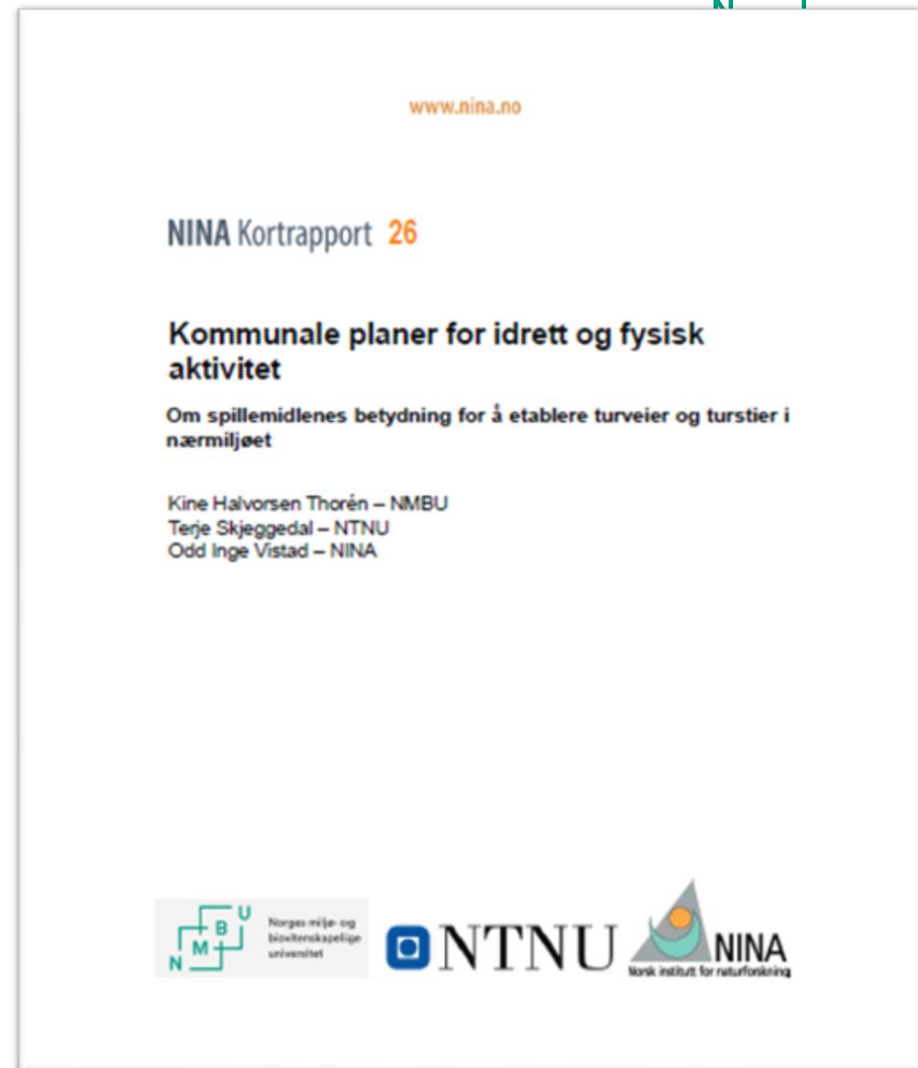
Er dermed en sentral arena i det generelle folkehelsearbeidet

Bergem et al (2010), Bergem et al (2018).

Utgangspunktet for nasjonal studie

- 1) NINA- kortrapport 26 2016
- 2) Ønske fra Helsedirektoratet om en landsdekkende undersøkelse
- 3) Se på nærtur/ nærturtiltak i en større sammenheng
- 4) Intensjonene i Plan- og bygningsloven og i Folkehelseloven

Intensjonene i Plan- og bygningsloven (endring 2009) og i Folkehelseloven (2009)

- Nasjonale forventinger til kommunal planlegging fra planstrategi til føringer for kommunale planer og folkehelseiltak.
- Beslutninger av tverrfaglig karakter, (eks. nærtur) må følges opp av tverrfaglige organisatorisk innretting i kommunen.
- Medvirkning og samarbeid med frivillig sektor
- Tiltakene skal være kunnskapsbaserte med vekt på helsetilstand og utviklingstrekk lokalt

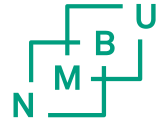
Nærturiltak er en måte å oppfylle folkehelselovens intensjoner på, men Plan- og bygningsloven er viktigste redskap for gjennomføringen

Spørsmål som ble belyst i den kommunale studien

- I hvilken grad prioriterer kommunene nærturtiltak?
- Hvordan bruker kommunene planleggingsvirkemidler for å fremme nærturtiltak?
  - hvilke planer som omhandler nærtur,
  - hvilke kommunale etater deltar i nærturarbeidet,
  - medvirkning i planprosessene
  - kunnskapsgrunnlaget for nærturplanlegging.
- Kommunal plan for idrett, fysisk aktivitet, friluftsliv (KIF-planen) som virkemiddel er behandlet som et eget tema
- Hvilke nærturtiltak blir gjennomført og hvordan blir de finansiert?
- Hva påvirker prioriteringer og hva hindrer gjennomføring av nærturtiltak?

Hvem deltok i den kommunale studien?

Antall kommuner i Norge	Ordførere	Plansjefer	Ansvarlig kommunal plan idrett etc.	Folkehelseansvarlig	Idrettsråd	Interkommunale Friluftsråd	Lovpålagte råd
422	195	179	183	228	194	22	101
Representativitet	God dekning. Representativt utvalg.	God dekning. Representativt utvalg	Noe skjevfordelt, flere fra tettbygde kommuner	God dekning, representativt utvalg.	Noe skjevfordelt, flere fra tettbygde kommuner	Representativitet ikke vurdert	Representativitet ikke vurdert

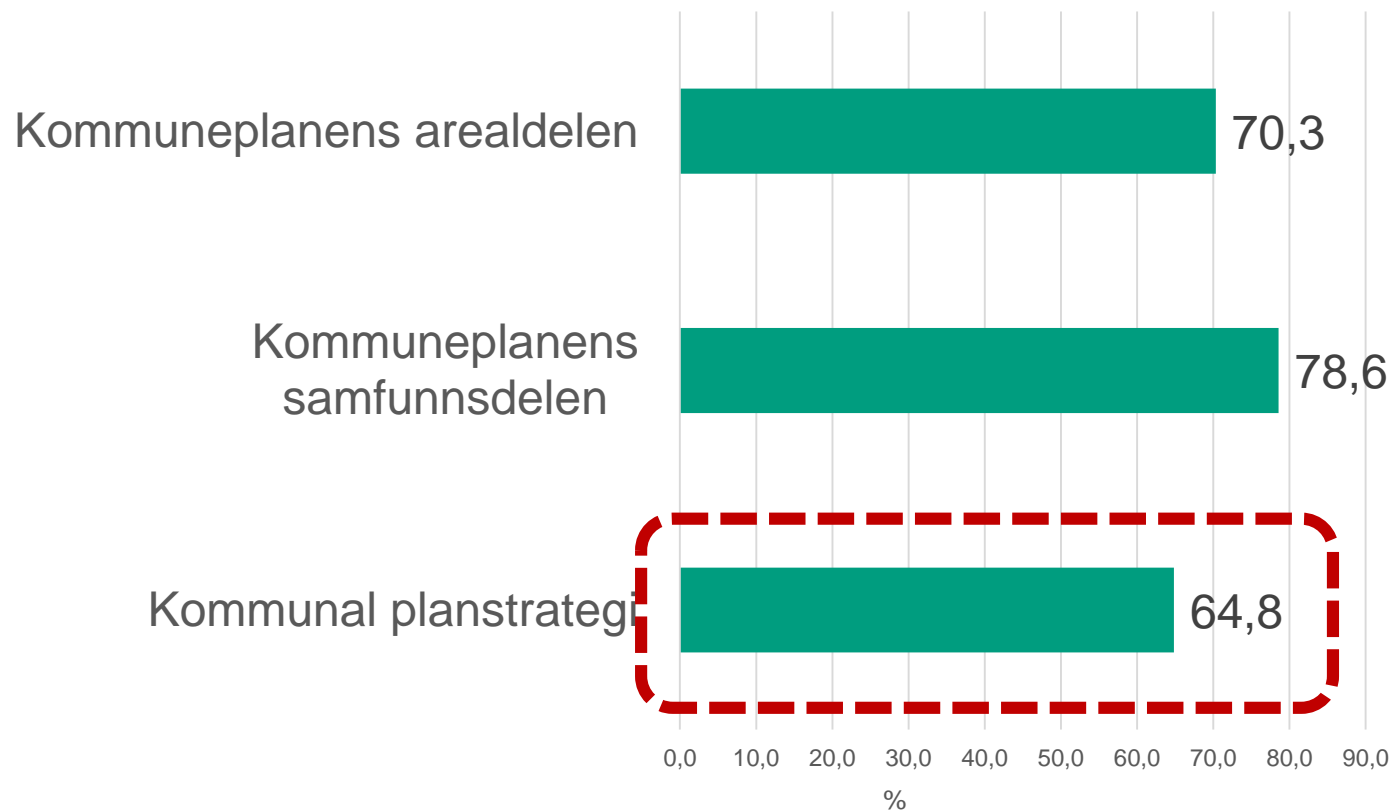
Nærtur prioriteres politisk, men den strategiske forankringen er svakere og planene lite forpliktende

Ca. 95 % av landets ordførere oppga at det er et politisk mål å prioritere nærtur, Hvilke tiltak prioriterer de?

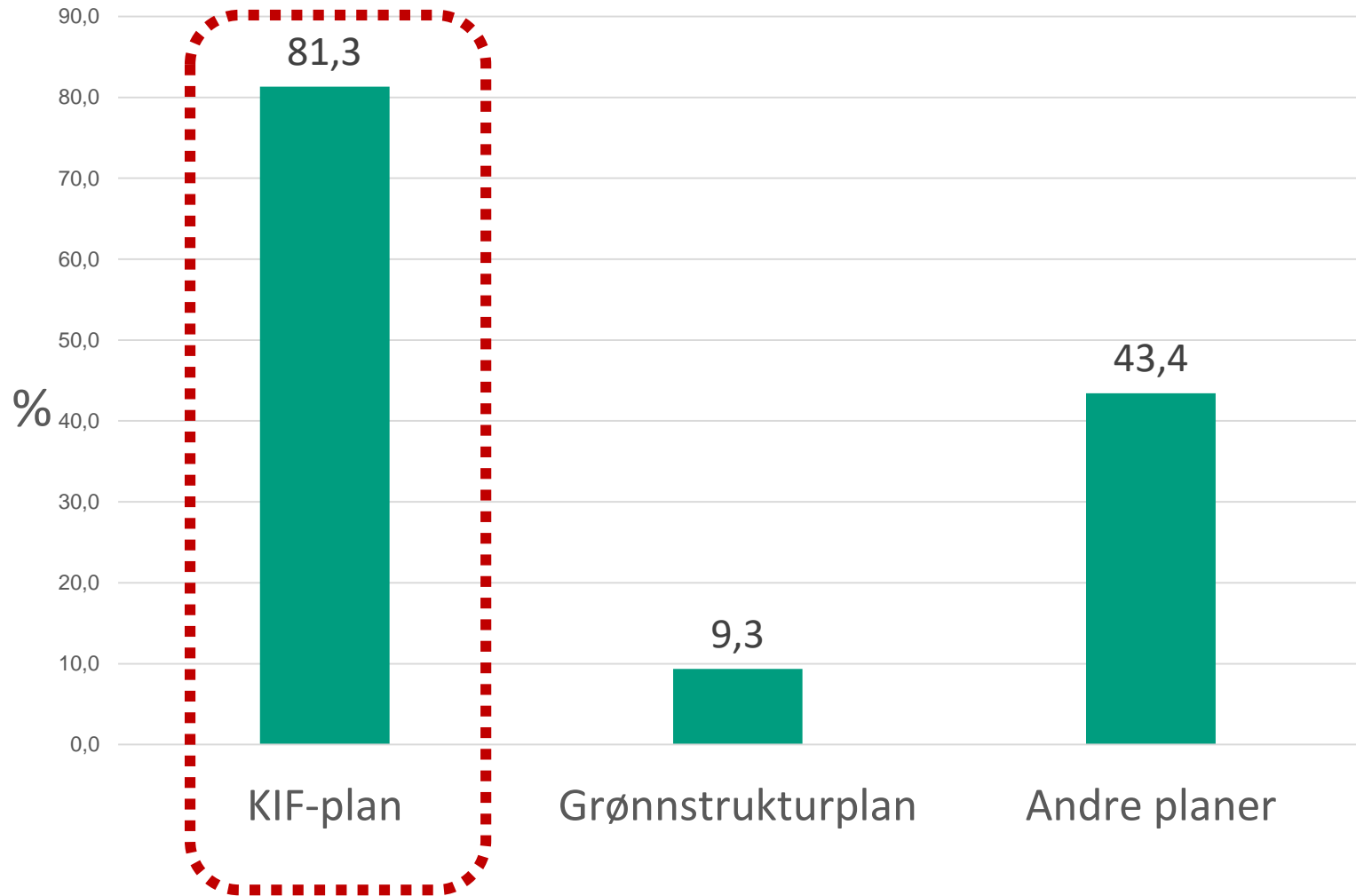
Politikerne etterspør/ arbeider for nærtur i forbindelse med	På en skala fra 1 – 5 (1 = svært uenige – 5 svært enige)
Kommuneplanens arealdel	4,1
Kommuneplanens samfunnsdel	4,0
Handlingsplanen	3,9
Økonomiplanen	3,6
Etterspør temaplaner i planstrategien der nærtur inngår	3,2
Innføring av avstandsindikator	2,4

Hvilke planer satser de på for nærtur

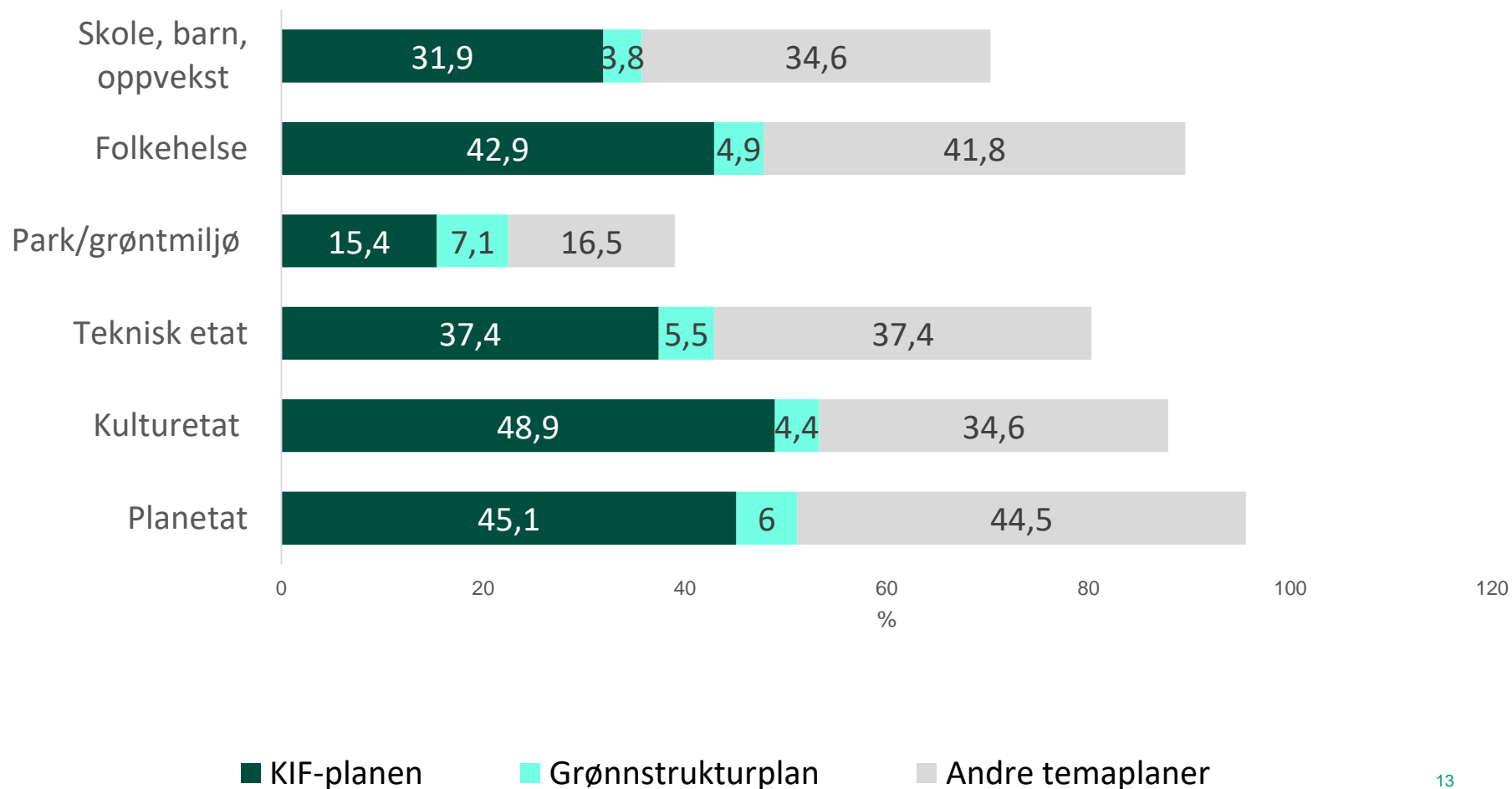
Hva svarte plansjefene?

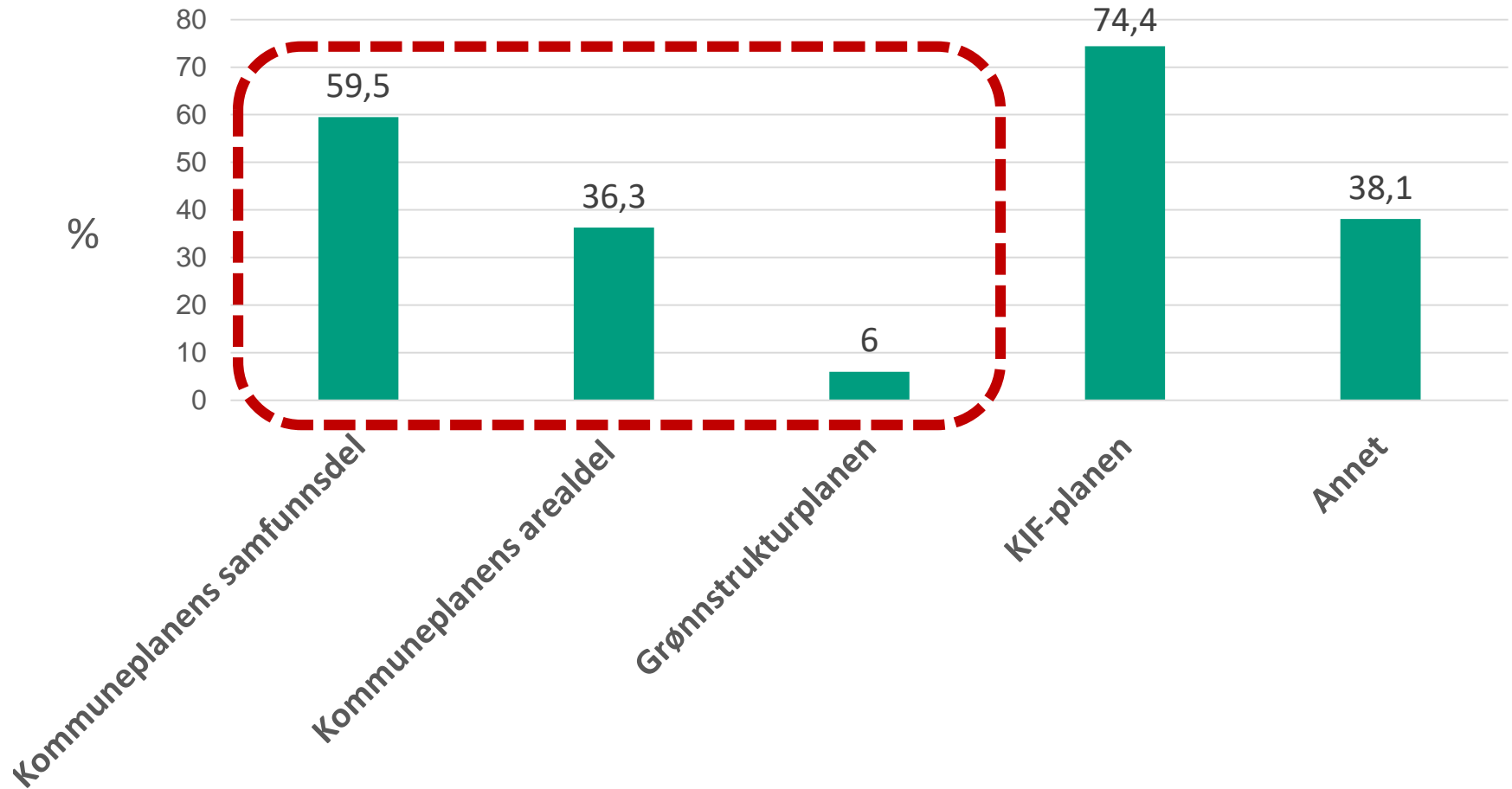
De viktigste sektorplanene for nærtur i følge plansjefene

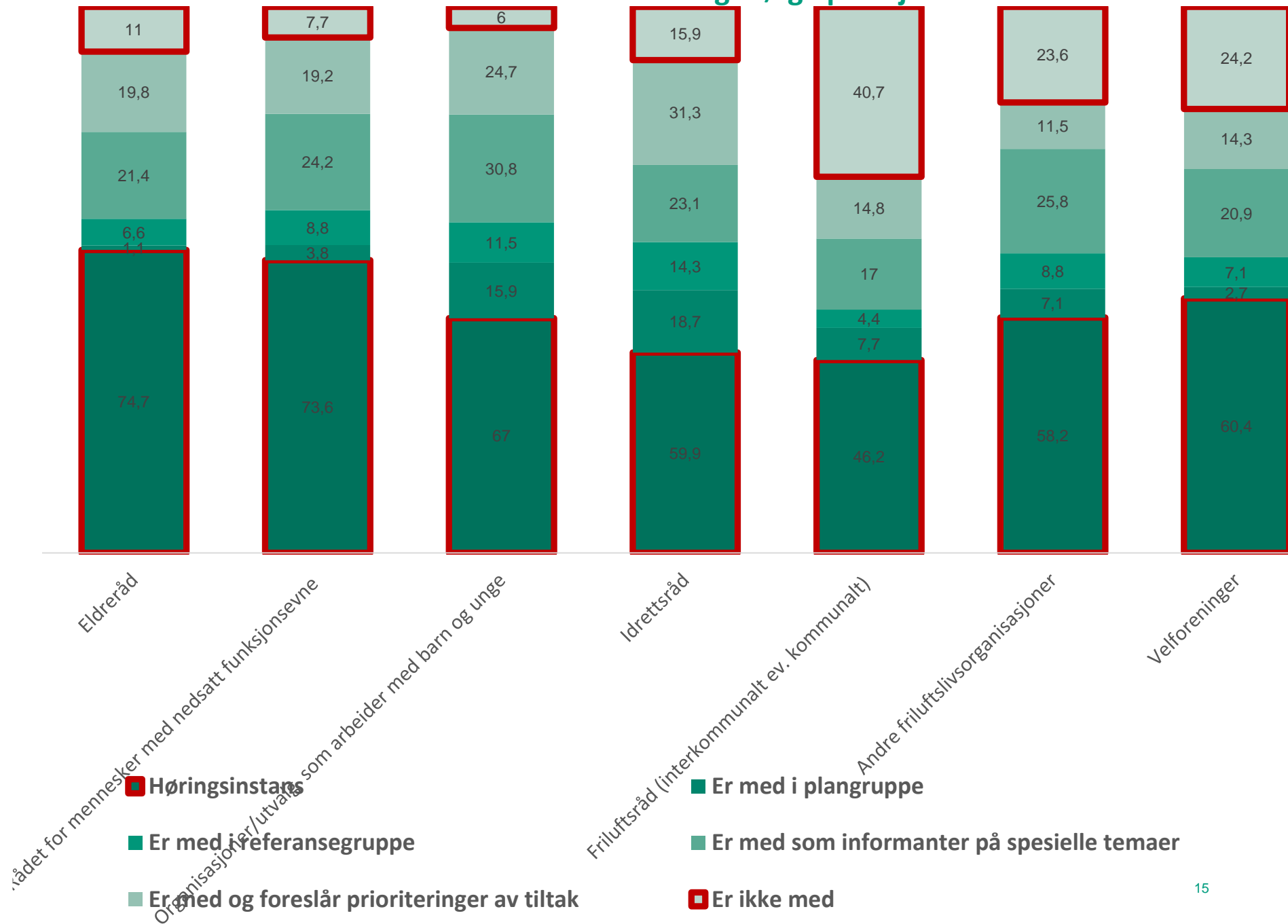
Enheter/etater som arbeider med nærturplanlegging ifølge plansjefene.

Hvilke planprosesser som fremmer nærturtiltak har de folkehelseansvarlige vært involvert i.

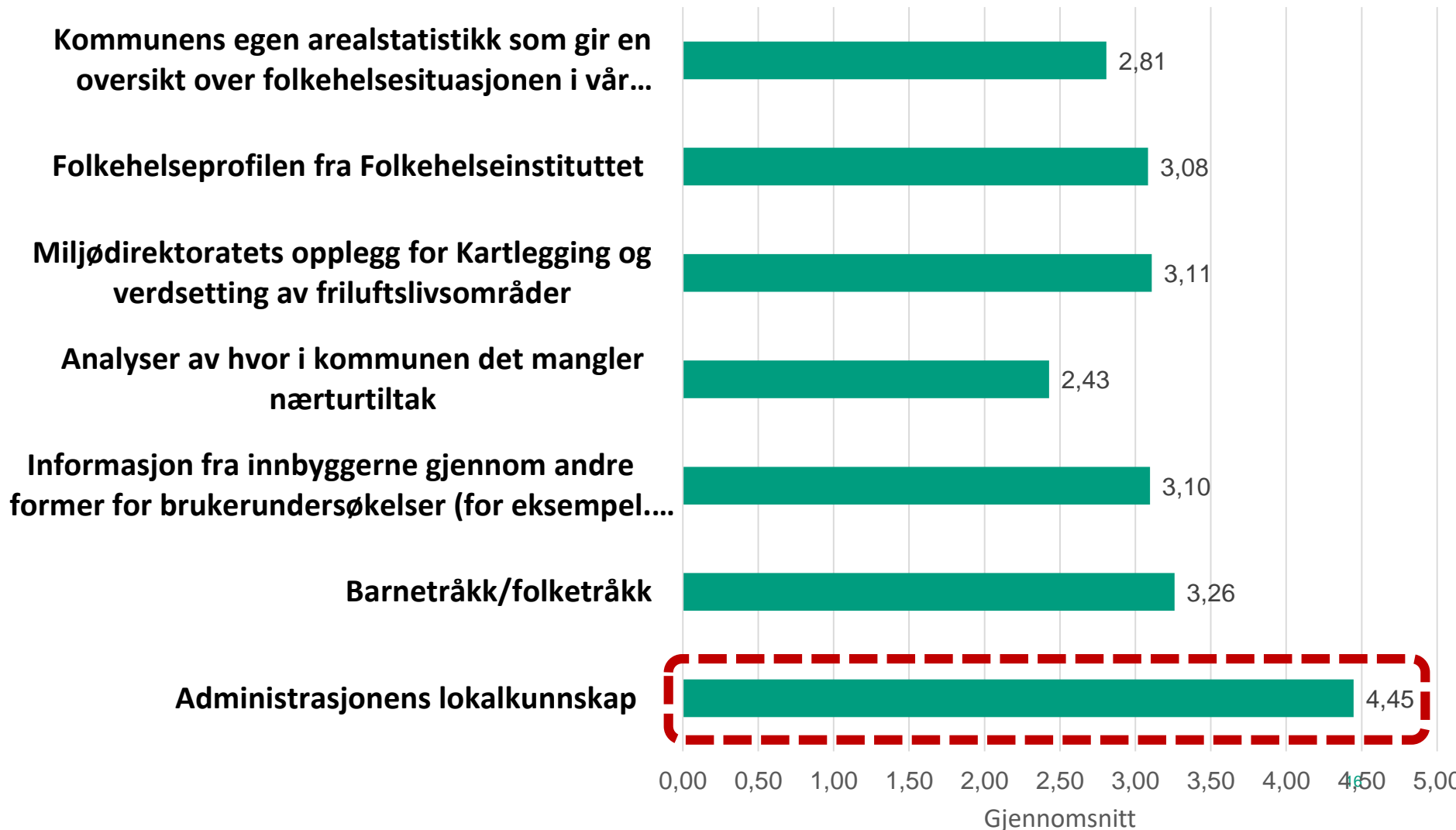

Medvirkning i følge plansjefene

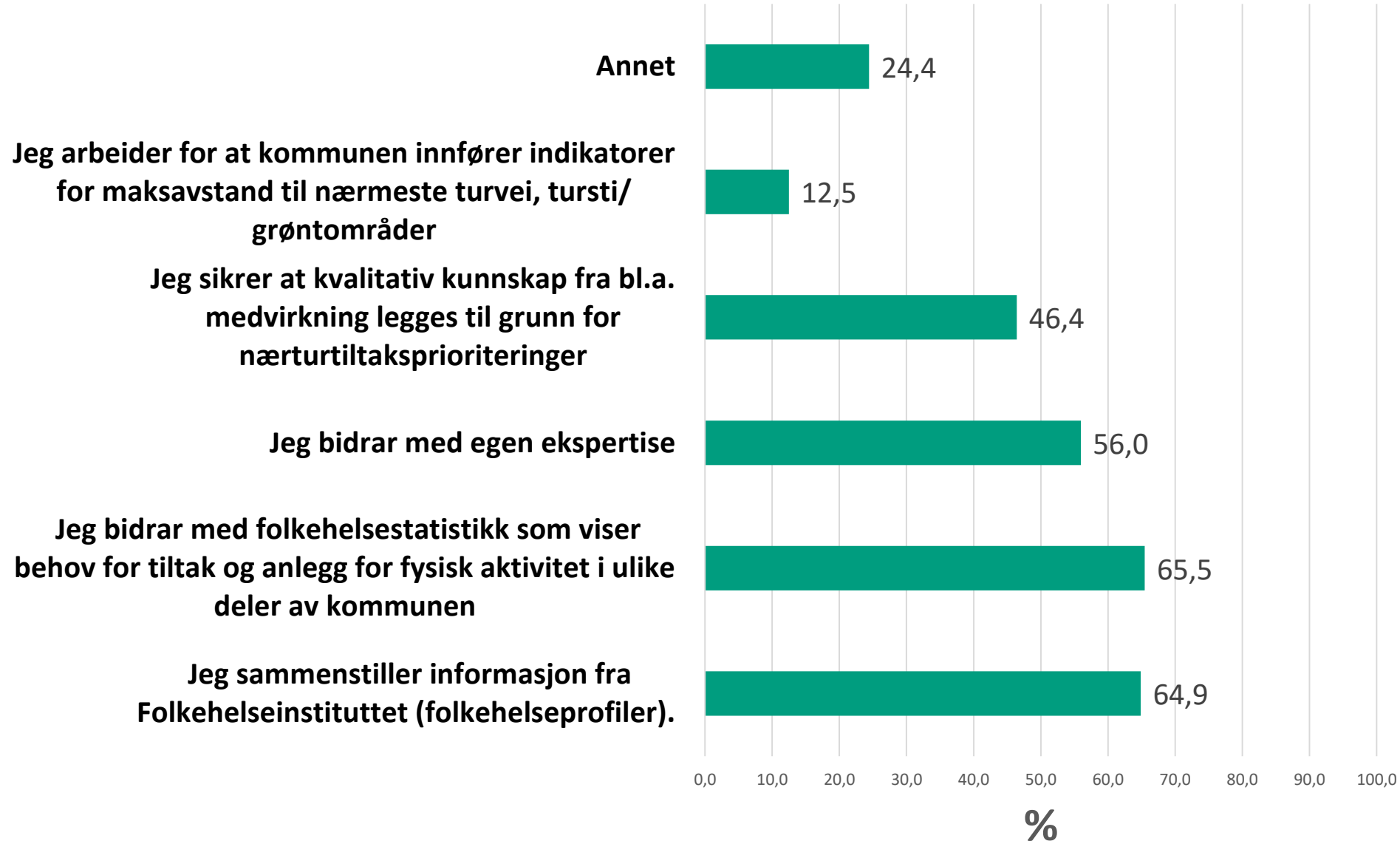
Hvilket kunnskapsgrunnlag bygger nærturarbeidet på?

I følge plansjefene På en skala fra 1 – 5 (1 = svært liten grad, 5 = svært stor grad)

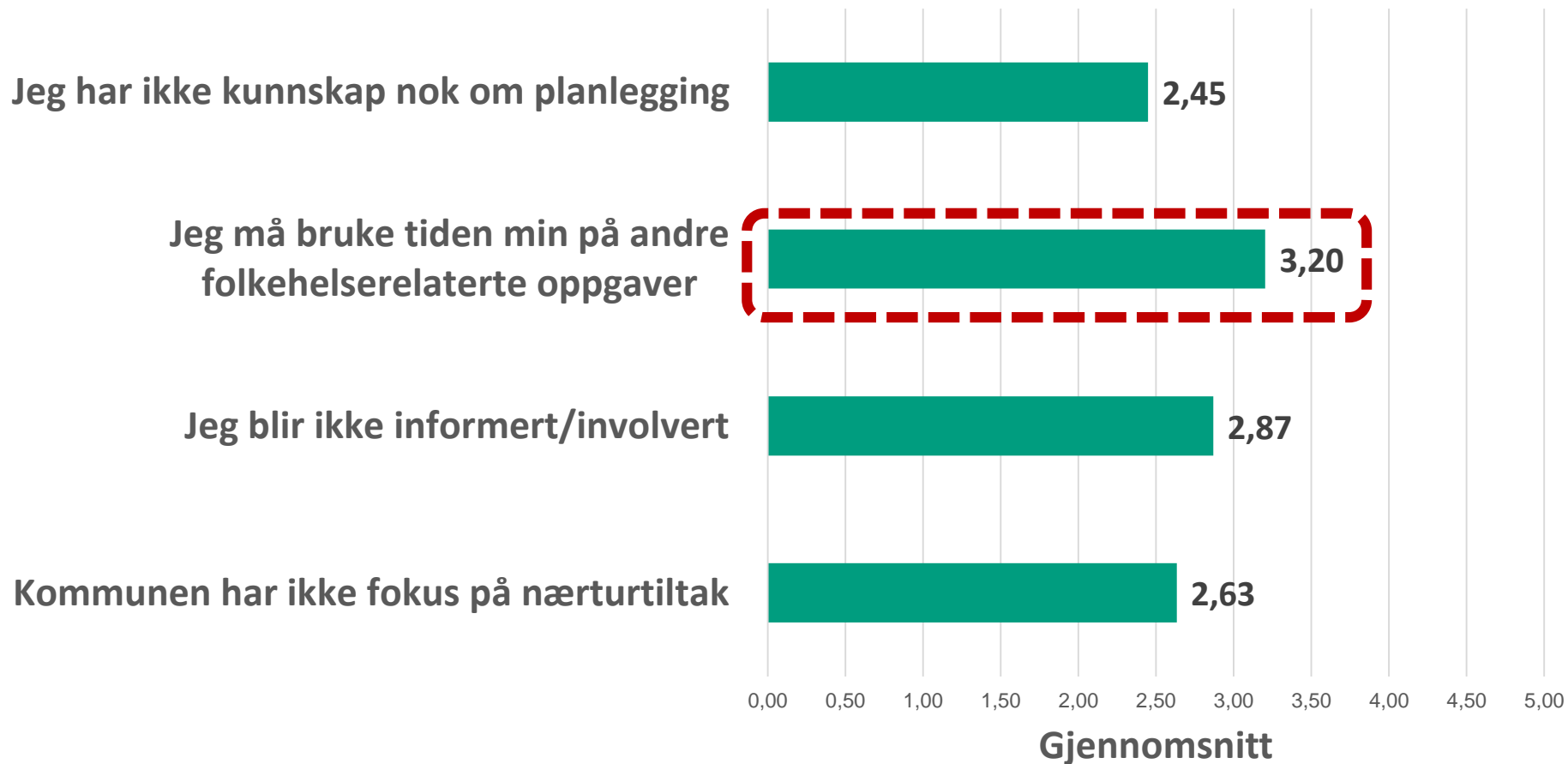

Hva slags kunnskap bidrar de folkehelseansvarlige med?

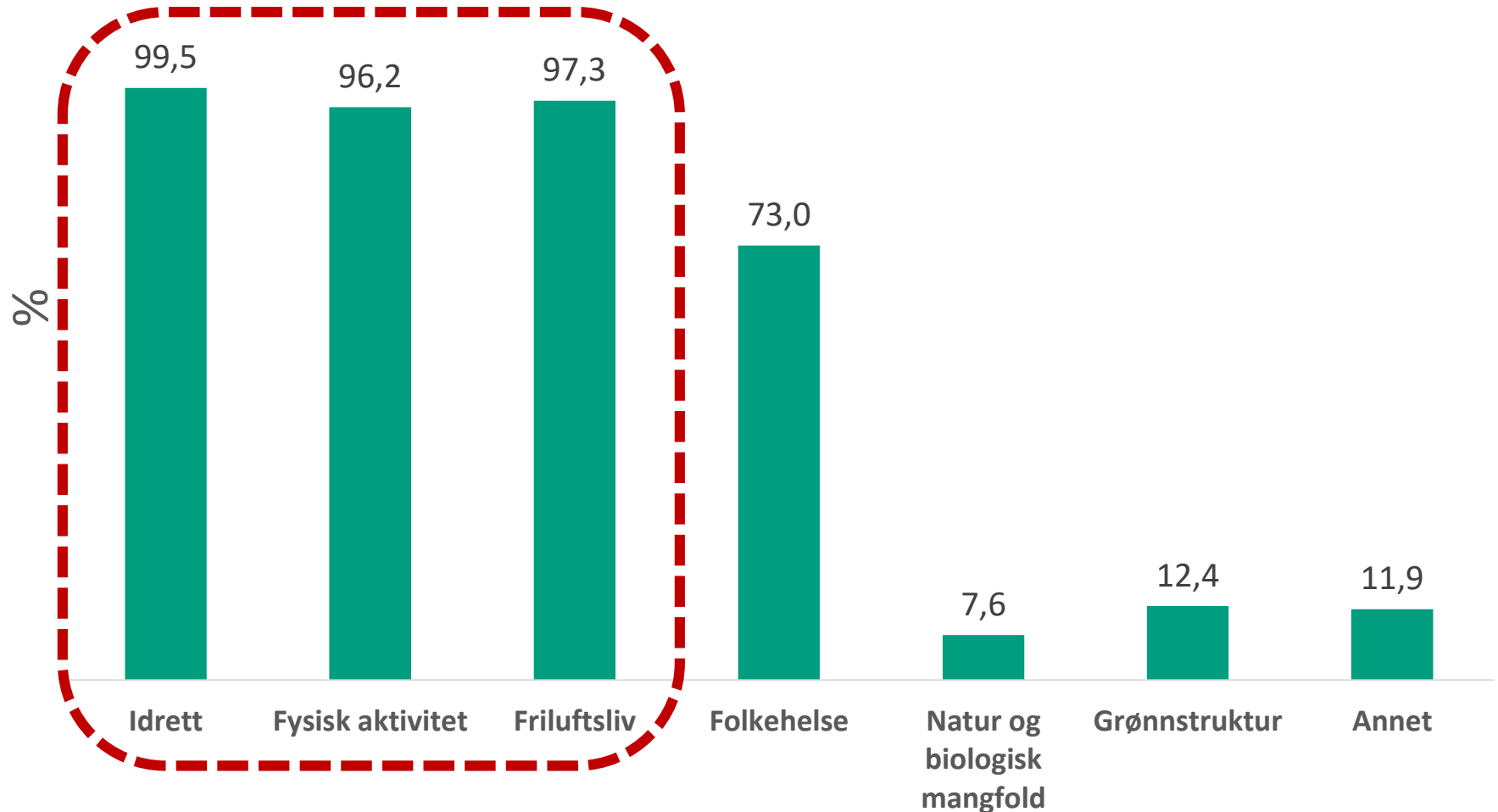
Hvor enige er de folkehelseansvarlige i utsagn om hvorfor de ikke er involvert i nærturarbeidet

På en skala fra 1-5 (1=svært uenig, 5=svært enig)

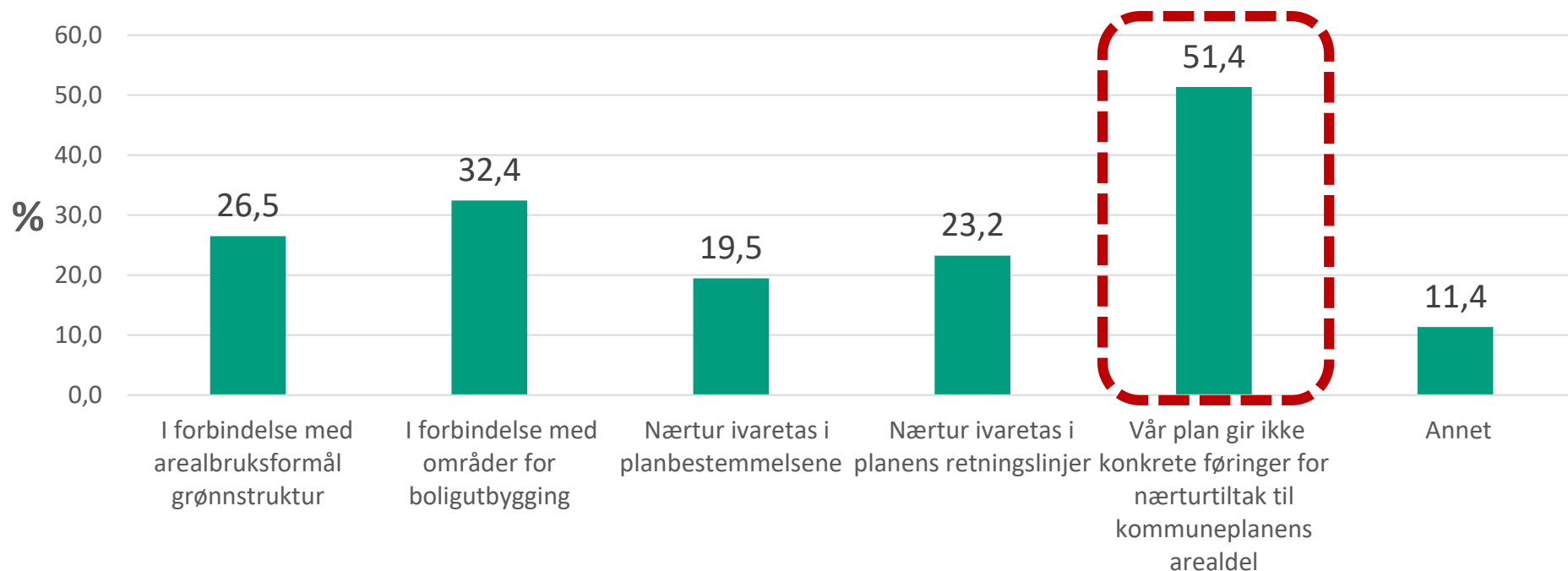
Litt om KIF-planen og spillemidlene

Hva inneholder KIF-planen ifølge de planansvarlige?

KIF-planens føringer for hvordan nærtur skal ivaretagelse av nærtur i kommuneplanens arealdel

Ifølge de KIF-ansvarlige.

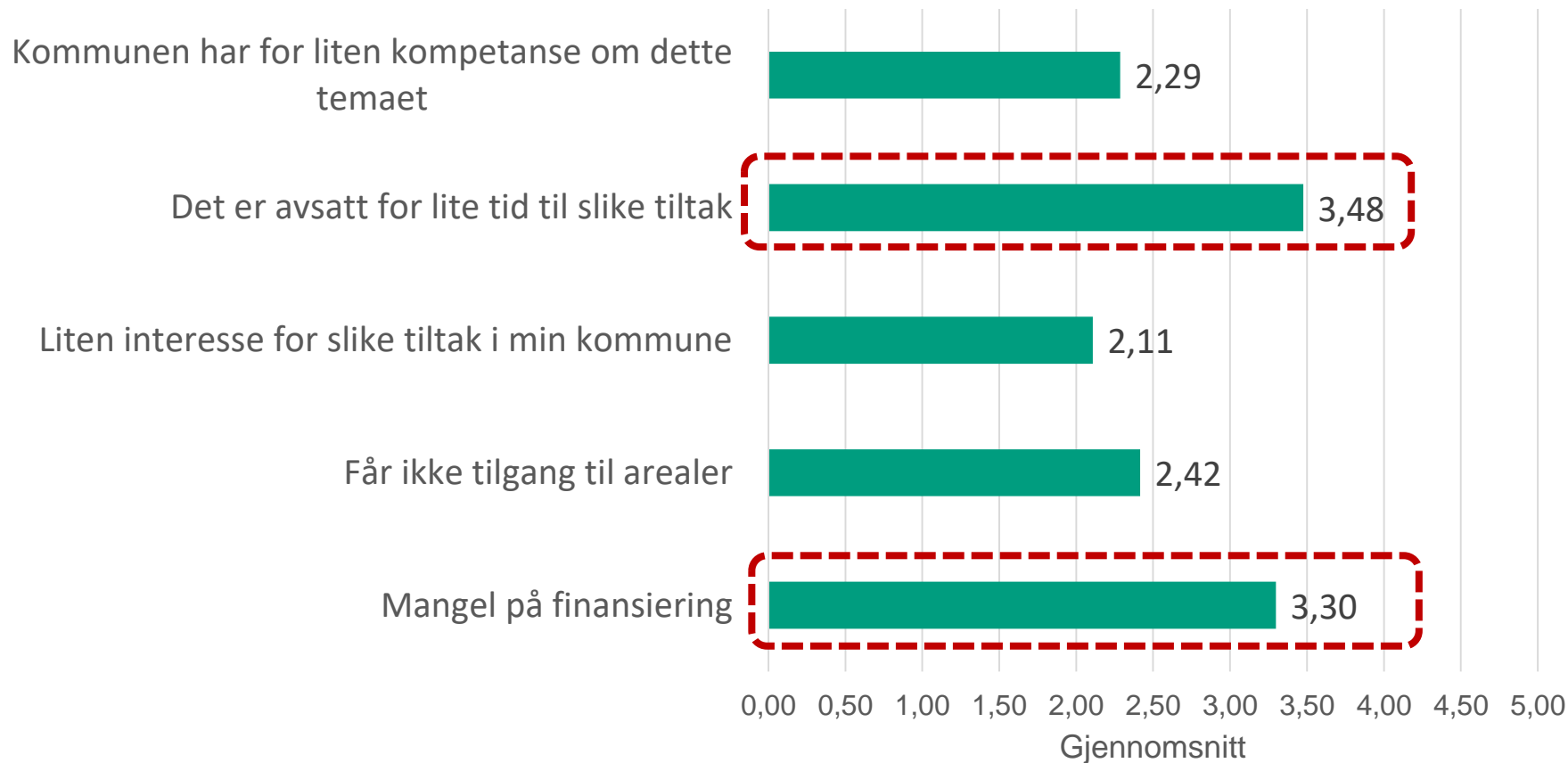
Hvilke tiltak blir prioritert i KIF og fremmet av organisasjonene?

	Satset på i KIF-planen	Søkt om, Interkommunale Friluftsråd	Fremmet Friluftsråd	Fremmet Idrettsråd	Fremmet Eldreråd	Fremmet Rådet for personer med nedsatt funksjons-evne
Opparbeiding av stier og turveger	1 (93,5)	2(84,2)	2 (89,5)	1 (71,0)	2 (41,2)	2 (45,7)
Universell utforming	3 (64,9)	5 (42,1)	63,2	3 (29,0)	1 (47,1)	1 (76,1)
Belysning	5 (36,8)	5,3	15,8	4 (25,4)	19,6	4 (39,1)
Trafikksikkerhets-tiltak	11,9	5,3	26,3	16,6	4 (37,3)	3 (41,3)
Brøyting og strøing	7,0	20,5	21,1	6,7	3 (39,2)	34,8
Toaletter	24,9	4(47,4)	4 (68,4)	11,9	9,8	28,3
Benker	4 (37,3)	3 (73,7)	3 (73,7)	16,6	5 (31,4)	28,3
Skjøtsel/ pleie av vegetasjon	21,6	26,3	52,6	11,9	9,8	13
Opparbeiding av målpunkt for lek og aktivitet	4 (37,3)	4 (47,4)	5 (57,9)	5 (22,3)	7,8	19,6
Skilting og informasjon	2 (78,9)	1 (94,7)	1 (94,7)	2 (43,0)	15,7	5 (37,0)
Godt vedlikehold	-	-	5 (57,9)	16,1	13,7	28,3
Opplevd trygghet	-	-	21,1	7,8	15,7	21,7
Annet	11,4	21,1	10,5	7,3	7,8	6,5

De største hindringene for å få til nærturtiltak ifølge de KIF-ansvarlige?

På en skala fra 1 – 5 (1=svært uenig, 5= svært enig).

Hvordan kan nærturarbeidet i kommunene styrkes

Styrk strategisk forankring.

Bruk hele planhierarkiet fra planstrategi til økonomiplan

Styrk viktige sektorplaner/ planverktøy f.eks.

- kommunale planene for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv
- Grønnstrukturplaner
- Grønn strek
- Avstandsindikator (maks avstand bolig - nærtur)

Styrk plan- og prosesskompetansen

Styrk tverrsektorielt arbeid.

- Flere må med- samferdsel, grønne etater, tekniske etater osv
- Folkehelsekompetansen må i større grad på banen i planarbeidet
- Styrk friluftslivskompetansen i kommunen- koordiner friluftsliv/ idrett etc. bedre

Styrk det faglige kunnskapsgrunnlag. Lokalkunnskap er ikke nok

Ta medvirkning på alvor-

- Høring er ikke nok.
- Bedre informasjon til lag og foreninger

Litteratur

Bergem, R., Hanche-Olsen, M., Ouff, S. M., Aarflot, U., Helgesen, M. K., Vestby, G.-M. (2010) Part-narskap for folkehelse og Helse i plan. Sluttrapport. Møreforskning Volda rapport nr. 7. ISBN/ISSN: 978-82-7692-306-3 1891-5981

Bergem R, Dahl S. L., Olsen G.M., Synnevåg S. (2018) Nærmiljø og lokalsamfunn for folkehelse. Delrapport 2 frå evalueringa av satsinga Kartlegging og utviklingsarbeid om nærmiljø og lokalsamfunn som fremmar folkehelse. Rapport – nr. 87/2018 Høgskulen i Volda

Breivik, G og Rafoss K. (2012) Fysisk aktivitet; omfang, tilrettelegging og sosial ulikhet – en oppdatering og revisjon. NIH og Høgskolen i Finnmark

Breivik, G. & Rafoss, K. (2017). Fysisk aktivitet: omfang, tilrettelegging og sosial ulikhet. Hentet fra: [https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/1343/IS-0613%20Rapport%20Helsedirektoratet%20\(3a\).pdf](https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/1343/IS-0613%20Rapport%20Helsedirektoratet%20(3a).pdf)

Nordh, H., Vistad, O.I., Skår, M., Wold, L. C. & Bærum, K. M. (2017). Walking as urban outdoor recreation: Public Health for everyone. Journal of Outdoor Recreation and Tourism, 20: 60 – 66. Ouff,

SSBs levekårsundersøkelse (2017) Statistisk sentralbyrå. (2017b). Idrett og friluftsliv, levekårsundersøkelsen. Tilgjengelig fra: <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/fritid>

Thorèn, K. H., Skjeggedal, T. & Vistad, O. L. (2016). Kommunale planer for idrett og fysisk aktivitet. Om spillemidlenes betydning for å etablere turveier og turstier i nærmiljøet (NINA kortrapport: 26). <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2405490>